

Sammanställning av Sveriges rankning i Oxfams globala jämlikhetsindex 2024

Innehållsförteckning

Om sammanställningen	1
Sammanfattning av Sveriges rankning.....	1
Oxfams globala jämlikhetsindex.....	2
Sverige rasar och ojämlikheten ökar	3
Global negativ trend	5
Oxfam Sveriges krav	6

Om sammanställningen

Detta underlag sammanställer siffror och analyser som främst handlar om Sveriges rankning i Oxfams globala jämlikhetsindex.

Sammanfattning av Sveriges rankning

- Sverige har tappat fyra placeringar sedan 2022 och är nu på 24:e plats i Oxfams globala jämlikhetsindex som utvärderar 164 länder. På fyra år har Sverige tappat 14 placeringar. Det beror främst på avsaknaden av progressiv skattepolitik och resursbrist i välfärden.
- Sverige är fortsatt lägst rankat av de nordiska länderna och har tappat placeringar även bland europeiska länder och OECD-länder.
- Skattepolitiken: Sverige har fallit från 103:e till 114:e plats på grund av decennier av skattepolitik som främst gynnat höginkomsttagare och avskaffande av viktiga skatter (som förmögenhets-, arvs- och värnskatt).
- Välfärdstjänster: Sverige har tappat fem platser och är nu på 16:e plats, främst på grund av minskade resurser till välfärden som bland annat leder till att samhällets mest utsatta i högre grad själva behöver stå för sina vårdkostnader.
- Arbetstagares rättigheter och villkor: Sverige har samma placering som för två år sedan, vilket är 6:e plats. Samtidigt ser vi tendenser till att vi kommer att tappa placeringen under de två kommande åren. Det beror bland annat på dödsolyckor i arbetet och politikens inblandning gällande skyddsombudens varande och relation till facken.

Oxfams globala jämlikhetsindex

Oxfam och Development Finance International tar vartannat år fram ett globalt jämlikhetsindex, även kallat *Commitment to Reducing Inequality Index*, som utvärderar och rankar 164 länder i hur politiska styren världen över arbetar för att minska ekonomisk ojämlikhet. Indexet granskar tre huvudområden: välfärdstjänster (som utbildning, vård och socialt skydd), progressiv beskattning samt arbetstagares rättigheter och villkor.

Genom att analysera dessa faktorer visar indexet hur väl länder investerar i åtgärder som kan minska klyftorna mellan rika och fattiga. Indexet släpps tillsammans med en global rapport som syftar till att lyfta politiska åtgärder och uppmana till agerande för att bekämpa ojämlikhet och förbättra levnadsvillkoren för de mest utsatta grupperna i samhället.

De data som samlats in för indexet för CRII 2024 visar en djupt oroande ny trend. Där tidigare versioner av indexet visade en blandning av negativa och positiva åtgärder från olika länder, är detta års index överväldigande negativt över alla tre pelare. Det antyder att ojämlikheten sannolikt kommer att öka i minst nio av tio länder.

Vi lever i en tid av extraordinär ekonomisk ojämlikhet. Indexet visar att världens regeringar i både rika och fattiga länder fundamentalt har misslyckats med att hantera den ökande ojämlikheten. Indexet visar att ojämlikhet är ett politiskt val – alla regeringar/länder har makten och möjligheten att minska ojämlikheten. Forskning visar att fullgod levnadsstandard kan uppnås för en befolkning på 8,5 miljarder människor med endast 30 % av den nuvarande globala resurs- och energianvändningen. Det är möjligt att alla kan få det bra och leva jämlikt.

Sverige har fallit i rankningen sedan senaste indexet 2022 och tappat hela fyra platser. Sedan 2020, fyra år tillbaka, har Sverige tappat 14 platser. Nu är vi på 24:e plats – fortsatt lägst rankat av de nordiska länderna. Sverige har fallit längre bakåt bland europeiska länder och länder i OECD. Det svenska tappet handlar framförallt om förändringar i skattepolitiken där Sverige är på plats 114 av 164, där Sverige på två år har tappat elva platser – från 103 till 114. Norge toppar indexet och Sydsudan rankas lägst. Alla länder i topp är rika OECD-länder. Länder som är lägst rankade är länder i Afrika söder om Sahara.

Sverige rasar och ojämlikheten ökar

Indexet visar att ojämlikheten fortsätter att öka i Sverige. Sedan förra mätningen för två år sen har Sverige tappat fyra platser och är fortsatt lägst rankat av de nordiska länderna, och har hamnat längre bak bland europeiska länder och bland OECD-länder. Gini-koefficienten nådde 0,333 år 2021 som är den högsta nivån sedan 1975.

Tappet för Sverige handlar framför allt om förändringar i skattepolitiken. Förändringen i rankingen under de senaste två åren gällande skattepolitik har sin bakgrund i att regeringen under de två senaste åren har minskat skatten för de allra rikaste och inte gjort tillräckliga omfördelningar till de i samhället som behöver mest stöd. Regeringen har bland annat tagit beslut om att skatteminskningar för de rikaste genom bland annat sänkt marginalsatt, vilket från och med nästa år innebär 23 miljarder mer som samhället förlorar i skatteintäkter. Sverige har även rasat vad gäller vår ranking på skatt på grund av:

- Decennier av regressiv skattepolitik.
- Konsumtionsskatt: Moms på 12 % på mat gör skattesystemet mindre progressivt. Skatten är regressiv och påverkar fattiga mest.
- Bolagsskatt: Sverige har minskat bolagsskatten till 20,6 %, vilket är lägre än genomsnittet bland OECD-länder (ca 23 %).
- Inkomstskatt: Sveriges inkomstskatt har få skattesatser, där det är en stor skillnad mellan att betala 32 % i skatt och 52 % i skatt. Det gör att inkomstskatten är inte tillräckligt progressiv och blir därför för hög för låginkomsttagare och för låg för höginkomsttagare.
- Skatteflykt: Sverige har blivit sämre på att bekämpa skatteflykt och avancerad skatteplanering.

Indexet mäter effekter av politik som förs, i detta fall även de senaste decenniernas skattepolitik i Sverige. Sverige har avskaffat bland annat värnskatten, arvsskatten och förmögenhetsskatten. Sverige är ett av de OECD-länder där den ekonomiska ojämlikheten har ökat mest de senaste decennierna och en viktig förklaring är en försvagad omfördelning via skatter. Indexet visar att den negativa trenden riskerar att hålla i sig om inte politiken agerar för att stoppa den. Totalen av olika beslut från regeringen under de senaste två åren tillsammans med skatteminskningar över längre tid, resulterar i raset.

Procentuellt bidrar en arbetstagare och löntagare med en större andel av sin inkomst till det gemensamma, jämfört med människor med stora förmögenheter och jämfört med storföretag. Skatt på arbetare och löntagare ger 28 gånger mer till våra gemensamma skatteintäkter än vad skatt på förmögenhet ger. Det är samtidigt som de fem rikaste svenskarna äger mer än vad fem miljoner svenskar gör tillsammans. Ju fattigare du är, desto större andel av din inkomst kommer du att konsumera upp varje

månad. Om du samtidigt betalar en större del av din inkomst i skatt jämfört med de som äger förmögenheter, kommer ojämlikheten i samhället också att öka.

Det finns inga fördelar med en ökande ojämlikhet, tvärtom. En ojämlik värld leder till ökad social oro, politisk instabilitet, våld och kriminalitet. Jämlika samhällen är trygga samhällen. Därför är utvecklingen i Sverige och världen just nu oroande. Det blev tydligt under pandemin att den drabbade de mest utsatta allra hårdast, och den extrema fattigdomen i världen ökade mer än på 20 år. Nu har vi ett allvarligt världsläge med krig och höga mat- och energipriser som slår hårt mot alla. Om Sverige och andra länder inte börjar agera för att bromsa den eskalerande ojämlikheten kan det få katastrofala följder.

Utöver skatteminskningarna har Sverige backat på grund av att välfärden har nedmonterats. Sverige är nu på plats 16 och har tappat fem platser under de senaste två åren. Detta beror på:

- att välfärden får färre resurser när skatteintäkter minskar,
- minskad andel av budgeten går till välfärd,
- vinster i välfärden som istället borde gå till att förbättra levnadsvillkoren för medborgare,
- att sjukvården inte har tillräckligt med resurser vilket leder till bland annat otillräcklig och försenad vård,
- minskad tillgång till hälso- och sjukvård för fattiga; fler betalar ur egen ficka,
- att ca 15% av alla elever saknas gymnasiebehörighet,
- att det sociala skyddsutgifter minskade efter Covid-19-pandemin samt effekter av att mer stöd gick till företag än arbetstagare,
- samt att byråkratin för socialförsäkringar och andra transfereringar har blivit svårare att få beviljade trots legitima anledningar.

Några vittnesmål som vi ser är att fler människor, även med jobb, vänder sig till matbanker för hjälp på grund av stigande matpriser vilket signalerar en ny grupp som söker stöd. Barnfattigdomen ökar, och ensamstående föräldrar har allt svårare att klara sig ekonomiskt. Allt fler i samhället har behövt låna pengar för att täcka grundläggande utgifter såsom mat, vård och akut vård. Vi ser brister vad gäller transfereringar. Ett exempel är att en tredjedel av de som fått avslag på sjukförsäkring inte är tillbaka i arbete inom ett år, särskilt inom vården. Friskolekoncerner gör stora vinster, vilket ifrågasätts då skolor behöver fler lärare och resurser för att stödja elever att klara skolan.

Vad gäller arbetstagares rättigheter och villkor har de samma placering som för två år sedan. Det beror bland annat på fackets starka ställning i Sverige, vilket inte ska tas för givet. Fackförbund möter kritik och motstånd för sin organisering, men försvarar sig. Den svenska modellen värnas av alla parter. Arbetstagares rättigheter och villkor påverkas främst av regeringens likväl som arbetsgivares bristfälliga agerande.

Några vittnesmål är att det år 2023 dog 62 personer på sina arbetsplatser, vilket är den högsta siffran på 12 år. Många av dessa dödsfall kan kopplas till arbetsgivares bristande åtgärder efter varningar från skyddsombud, ofta på grund av ökade kostnader. Regeringen och Sverigedemokraterna vill utreda skyddsombudens roll, vilket LO ser som ett försök att försvaga fackets inflytande och därmed arbetstagarnas skydd. Under inflationen uppmanades arbetstagare att hålla tillbaka lönekraven för att inte driva upp inflationen, samtidigt som storföretag, som ICA, gjorde stora vinster vilket i sin tur bidrog till att förvärra inflationen.

Global negativ trend

Extrem fattigdom och extrem rikedom har ökat kraftigt och samtidigt för första gången på 25 år. Efter att ha minskat gradvis under flera decennier har klyftan mellan globala syd och globala nord plötsligt vuxit snabbare än vid något annat tillfälle sedan andra världskriget.

På nationell nivå är ojämlikheten antingen hög eller ökande i 60 % av de länder där IMF och Världsbanken verkar. Miljarder människor står inför höga och stigande matpriser och hunger, samtidigt som antalet miljardärer har fördubblats under det senaste decenniet.

Varje land har kapacitet att minska ojämlikheten med rätt policyblandning och politisk vilja. Det kräver dock också internationellt samarbete, särskilt för länder i globala syd, för att hantera skuldskrisen, klimathot, orättvisa skattebördor och reformering av internationella finansiella och handelsinstitutioner.

84 % av länderna har minskat sina utgifter för utbildning, hälsa och/eller socialt skydd. Progressiv beskattning, skatteuppbörd och dess påverkan på ojämlikhet har försämrats i 81 % av länderna. Arbetstagares rättigheter, sårbar sysselsättning och/eller arbetsinkomstojämlikhet har försämrats i 90 % av länderna. Sammanlagt ser vi att 9 av 10 länder genomför politik och åtgärder som högst sannolikt kommer att öka den ekonomiska ojämlikheten.

En lärdom från indexet är att ojämlikhet är en fråga om politisk handling – det går att göra något åt det genom att öka investeringarna i välfärden, höja skatten för de med allra störst inkomst, införa förmögenhetsskatter för de allra rikaste, och stärka arbetstagares rättigheter.

Rika länder har inte tagit tillräckligt ansvar i form av bistånd och stöd till låginkomstländer. Ojämlikhetsindexet visar också hur de rika länderna inte tar sitt ansvar för de växande klyftorna och den eskalerande hungerkrisen. Vi behöver göra mycket mer för att rädda liv här och nu, och försöka stoppa den oroande utvecklingen där ett decenniums arbete för att minska fattigdomen i världen riskerar att gå förlorat. Låginkomstländer spenderar nästan 40 procent av sina årliga budgetar på att betala sina utlandsskulder, vilket är över 60 procent mer än de spenderar totalt på utbildning, hälsa och sociala skyddsnet.

Det går inte att blunda för att den extrema ojämlikheten fortsätter att öka och kommer att drabba oss alla, även om den just nu främst drabbar de allra mest utsatta. Pengarna och makten koncentreras till en väldigt liten grupp av superrika samtidigt som otroligt många människor lider av fattigdom och hunger. Världens rikaste 1% äger mer än 95% av världsbefolkningen. Det är orättvist. Våra samhällen har resurser, kapacitet och förmåga att skapa jämlika samhällen. Det är viljan som saknas. Indexet visar just det.

Oxfam Sveriges krav

För att dramatiskt minska ojämlikheten i världen och inom länder behöver vi systemförändrande politiska åtgärder för att omfördela resurser, en omfattande skuldavskrivning samt högre beskattning av höga inkomster och förmögenheter. Dubbelbeskattning ska undvikas. Oxfam Sverige kräver följande av Sveriges regering:

PROGRESSIV BESKATTNING

Förbättrad statistik och data

Sverige behöver transparent data och statistik på hur inkomst, kapital, tillgångar och förmögenhet är fördelat i Sverige och till vilka. Vi behöver återinföra ett register över detta. Sådan information och nödvändig för att förstå hur läget är i Sverige och vilken politik som behövs. Det behövs en årlig ojämlikhetsrapport som kartlägger ojämlikheten, dess konsekvenser och föreslår åtgärder.

Ett förmögenhetsregister eller liknande borde vara okontroversiellt särskilt i och med att Sverige tidigare har haft ett förmögenhetsregister. Det är fler länder som har liknande system och det går att göra på säkra sätt för medborgare.

Inför ny förmögenhetsskatt

Sverige behöver en ny förmögenhetsskatt på svenska miljonärer, miljardärer och stora företag. Skattesatserna behöver vara på 2 % för nettoförmögenheter över 50 miljoner kronor, 3 % på nettoförmögenheter över 500 miljoner kronor och 5 % på förmögenheter över 10 miljarder kronor. Totalt skulle förmögenhetsskatten kunna generera ungefär 158 miljarder kronor varje år, vilket är nästan en tredjedel av hela Sveriges sjukvårdsbudget och mer än statens stöd till sjukvård och omsorg.

Höj marginalskatten

Det behövs en permanent ökning av skattenivån på inkomster för den rikaste 1 %. Skatten ska avse inkomster från arbete och kapital samt ha en högre skattenivå för mångmiljardärer.

Inför tillfällig skatt på extraordinära vinster för företag

Sverige behöver en tillfällig skatt på extraordinära vinster för företag. Det är en tillfällig skatt på företag som gjort oväntat stora vinster. Skatten går att tillämpa på banker, energisektorn, livsmedelsföretag som tar ut överpriser och mer. Spanien tillämpade skatten i början av den senaste energikrisen år 2022 med syfte att dämpa inflationens påverkan på arbetare, löntagare och samhället i stort.

Mer differentierad och progressiv skatt på lön, konsumtion och pension

Förutsatt att fler skatter införs och skattesatser blir högre för de allra rikaste, behöver vi avlasta de som lever i relativ fattigdom i Sverige. Det är ungefär 13–15 % som lever i relativ fattigdom i Sverige. Relativ fattigdom gäller inkomst som understiger 60 % av medianinkomsten i Sverige. Alla ska bidra till det gemensamma, men i olika utsträckning baserat på ekonomiska förhållanden. Konsumtionsskatter bör sänkas för samhällets mest utsatta och låginkomsttagare.

Inför exitskatt

Sverige behöver en skatt på orealiserade kapitalvinster som tas ut när en person flyttar från Sverige. Skatten bör införas för att förhindra skatteflykt och säkerställa att upparbetade värden beskattas innan skattehemvisten byts till ett land med eventuellt lägre skatter.

Återinför arvsskatt

Sverige behöver återinföra arvsskatten. En stor del av förmögenhet är arv som motsäger den gamla myten om att de rika har arbetat hårt för att förtjäna sin rikedom. En arvsskatt skulle innebära att fler får chansen till bättre levnadsvillkor genom att välfärden stärks, istället för att rikedom fortsätter att koncentreras till få personer över generationer.

Återinför värnskatt

Återinförandet av värnskatten i Sverige skulle kunna bidra till en mer rättvis inkomstfördelning och stärka finansieringen av välfärden. Genom att beskatta de allra högsta inkomsterna kan staten generera ytterligare intäkter som kan användas till att finansiera viktiga samhällsfunktioner såsom sjukvård, utbildning och sociala skyddsnet. Detta skulle också minska inkomstklyftorna, då höginkomsttagare skulle bidra mer proportionerligt till samhället. Dessutom skulle en värnskatt hjälpa till att motverka den ökande ojämlikheten i samhället, där de rika blir allt rikare och de fattiga blir allt fattigare.

Skatteflykt och avancerad skatteplanering

Sverige bör lägga mer fokus på skatteflykt och avancerad skatteplanering, i Sverige och i världen. Det innebär bland annat att stärka myndigheters arbete mot skattefusk. Varje år försvinner 20–30 miljarder kronor bara i Sverige på grund av skatteflykt. Regeringar runtom i världen förlorar sammantaget över 500 miljarder dollar i skatteintäkter varje år på grund av företags aggressiva skatteplanering, enligt Tax Justice Network. Sverige behöver prioritera arbetet mot skatteflykt och avancerad skatteplanering i EU och andra internationella institutioner. Det är ett arbete som är pågående i G20 och som Sverige borde vara ambitiösa i att verkställa. Genom bistånd och utvecklingssamarbeten kan Sverige även stödja skattemyndigheter i låg- och lägre medelinkomstländer att bli mer effektiva gentemot skattefusk.

VÄLFÄRDSTJÄNSTER

Mer resurser till välfärden

Mer resurser behöver gå till välfärden och särskilt vården som är i kris just nu. Forskning visar att starka välfärdsstater skapar bättre förutsättningar för jämlikhet. Välfärdsstaten ska möta befolkningens behov och ge alla förutsättningar till goda levnadsvillkor. Det innebär både att kunna tillgodose välfärdstjänster och transfereringar när det behövs. Staten finns till för sin befolkning och det är inte befolkningen som vi ska snåla på.

Avskriva låg- och lägre medelinkomstländers skulder

Många låg- och lägre medelinkomstländer är hårt pressade av enorma statsskulder, vilket tvingar dem att överföra betydande resurser till skuldbetalningar, både utländska och inhemska. Det internationella samfundet, genom internationella finansiella institutioner som IMF och Världsbanken, bör prioritera skuldstrukturering och skuldavskrivningar. Dessutom bör mer medel för kompensation, koncessionslån och utvecklingsbistånd göras tillgängliga för låg- och lägre medelinkomstländer. Denna åtgärd hade varit väldigt effektiv i att skapa jämlikhet både inom och mellan länder.

Mät välbefinnande istället för tillväxt

Sverige behöver arbeta globalt för att överge målet om BNP-tillväxt och sätt nya mått för framsteg i centrum för den offentliga politiken. Dessa mål måste fokusera på jämlikhet, mänskligt välbefinnande och planetens hälsa.

Mål om att minska ojämlikheten

Sverige bör införa och stödja andra länder att införa realistiska och tidsbundna nationella planer för att minska ojämlikheten, med regelbunden uppföljning av framsteg. I synnerhet bör varje land sikta på en inkomstbaserad Gini-koefficient på mindre än 0,30 och ett Palma-förhållande på högst ett. För att uppnå detta bör en kombination av ovanstående rekommendationer antas baserat på varje lands specifika behov. Detta inkluderar även att producera mer data om ojämlikhet, särskilt om de med högsta inkomsterna.

Både Världsbanken och IMF bör stödja regeringar i att enas om sina nationella ojämlikhetsminskningsplaner. Detta inkluderar att granska effekten av alla deras åtgärder och policyer på ojämlikheten. De bör fokusera på att öka antalet länder med låg ojämlikhet, snarare än att bara minska antalet länder med hög ojämlikhet.

ARBETSTAGARES RÄTTIGHETER OCH VILLKOR

Lagstifta om arbetstidsförkortning

Genom att minska arbetstiden får människor mer tid för återhämtning, fritid och meningsfulla aktiviteter vilket leder till ökad frihet och hälsa. Förutsättningarna skapar trygghet till att arbetare och löntagare kan äga mer av sin tid och forma vad man vill göra i livet.

Tryggare arbetsplatser

Skyddsombud spelar en central roll i att säkra arbetsmiljön och tryggheten på arbetsplatser genom att identifiera risker och se till att regler följs. De har befogenheter att ingripa vid allvarliga faror och stoppa farligt arbete. För att stärka deras position

behöver de mer utbildning, oberoende från arbetsgivare, samt bättre resurser för sitt arbetsmiljöarbete.

Regeringen kan stärka skyddsombudens roll genom att införa strängare sanktioner för företag som inte följer deras rekommendationer och arbetsmiljölagstiftningen. Höjda böter och skärpta rättsliga påföljder kan säkerställa att arbetsgivare tar sitt ansvar för arbetsmiljön. Dessutom kan regeringen skapa offentliga register som synliggör företag med upprepade brott mot arbetsmiljökrav, vilket kan påverka deras rykte och incitament att agera. Att stärka skyddsombudens möjlighet att rapportera direkt till Arbetsmiljöverket och se till att myndigheten får ökade resurser för uppföljning kan också säkerställa att åtgärder genomförs effektivt.

Mer rättvisa företag

Utöver skatter på förmögenhet och kapital, bör Sverige ha ett tak på förhållandet mellan VD-löner och medianlöner till 20:1 samt en rättvis fördelning av företagets vinster till arbetare och aktieägare krävs för att säkerställa rättvis kompensation.

Det behövs även ett internationellt samarbete för en transparent och reglerad handel och prissättning för råvaror, samt en översyn av den nuvarande obalansen i den globala handeln och det finansiella systemet.

Folkets makt över pengarna

Demokratisera vår ekonomi och penningpolitik, vilket skulle innebära att ge medborgarna större inflytande över hur resurser och pengar hanteras. Detta kan uppnås genom bland annat ökad insyn och påverkan i Riksbankens olika beslut såsom styrräntan, medborgarpaneler för budgetfrågor, facklig representation i företagsledningar samt stöd till kooperativ och lokala företag. Genom demokratisering av vår ekonomi och penningpolitik kan vi skapa en rättvisare fördelning av förmögenhet och säkerställa att ekonomiska beslut gynnar hela samhället, inte bara en liten elit.